

O'QITUVCHINING JAMIYATDA TUTGAN O'RNI**Yunusaliyeva Guljahon Araboy qizi**

*Toshkent Kimyo xalqaro universiteti „Boshlang'ich ta'lim nazariyasi
va metodikasi" mutaxassisligi 2-bosqich magistranti*

Anotatsiya: *Ushbu maqolada o'qituvchilarning jamiyatda tutgan o'rni va ahamiyati haqida chuqurroq tushuncha hosil qilish uchun, ularning ta'lim va tarbiya jarayonidagi o'rni, jamiyat rivojiga qo'shgan hissasi va yoshlarning barkamol avlod bo'lib voyaga etishlari uchun pedagogic faoliyat haqida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *O'qituvchi, jamiyat, mahorat, bilim, ko'nikma, ta'lim, tarbiya, xususiyatlar, qobiliyat, faoliyat, o'z-o'zini boshqarish, liderlik, qat'iyatlilik, halollik, izlanuvchanlik va boshqalar.*

Abstract: *In order to create a deeper understanding of the role of teachers in society, this article discusses their role in the process of education and upbringing, their contribution to the development of society, and their impact on personal development.*

Key words: *role in society, behavior, knowledge, skills, education, training, characteristics, character, activity, self-management, leadership, perseverance, honesty*

Аннотация: *В целях формирования более глубокого понимания роли учителей в обществе в данной статье рассматривается их роль в процессе образования и воспитания, их вклад в развитие общества, влияние на развитие личности.*

Ключевые слова: *роль в обществе, поведение, знания, умения, образование, подготовка, характеристики, характер, активность, самоуправление, лидерство, настойчивость, честность.*

O'qituvchilar kelajak avlodlarga ta'lim- tarbiya berib, ularga to'g'ri yo'l ko'rsatish orqali jamiyat taraqqiyotiga o'z xissasini qo'shadigan shaxslarni shakllantirishda hal qiluvchi ro'l o'ynaydi. O'qituvchining jamiyatdagi o'rni va vazifalari juda muhimdir. Ular yosh avlodni tarbiyalash, bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish orqali jamiyatning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Ularning vazifasi faqat dars berish bilan cheklanib qolmay, balki yosh avlodni tarbiyalash, ularning ahloqiy va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shish bilan ham belgilanadi. O'qituvchilarning jamiyatda tutgan o'rni haqida chuqurroq tushuncha hosil qilish uchun, ularning ta'lim va tarbiya jarayonidagi ro'li, jamiyat rivojiga qo'shgan hissasi va shaxsiy taraqqiyotga ta'siri haqida so'z yuritish muhimdir. Ularning ijobiy ta'siri dars jarayonlarida darsdan tashqari jarayonlarda, yosh avlodni har tomonlama kamol topib rivojlanishiga va jamoalarning

taraqqiyotiga ta'sir qilmog'I kerak. Shunday ekan o'qituvchilar hamma joyda o'zlarini doimo andoza bo'lishlarini nazorat qilishlari kerak.

O'qituvchilik kasbi eng qadimiy davrdan obro'li kasb hisoblanib, "ustoz" deb e'zozlanadi. Shunday ekan bu e'zozga xech qachon dog dushmasligi lozim. Ular bolalarning individual xususiyatlarini, qobiliyatini, faoliyatini mukammal bilishi uchun pedagogik -psixologik va boshqa fan bilimlariga ega bo'lishlari kerak. Pedagogik mahoratini oshirib borish, bolalarni qalbdan yoqtirish natijasida yuzaga keladi. O'qituvchilar avvalo bilim beruvchilar sifatida tanilgan bo'lib, o'quvchilar, talabalar uchun bilim va ma'lumotlarning asosiy manbaidir. Ular turli sohalarda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ilmiy fanlar, tanqidiy fikrlash qobiliyatlari va amaliy bilimlarni beradilar. Ta'lim-tarbiyani o'rganishiga bo'lgan muhabbatni tarbiyalash orqali o'qituvchilar umr bo'yi davom etadigan bilimga chanqoqlikni uyg'otadilar. Ular bolalarga fanlardan saboq berish, yangi ma'lumotlarni tushuntirish, o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish kabi vazifalarni bajaradilar. Ammo ularning roli faqat bilim berish bilan tugamaydi. O'qituvchilar yosh avlodni ahloqiy va ijtimoiy jihatdan ham tarbiyalaydi. Ular o'quvchilarga to'g'ri va noto'g'ri orasidagi farqni tushuntiradi, mas'uliyat va intizom haqida ta'lim-tarbiya beradi, hamda jamiyatga foydali shaxslar bo'lib yetishishlariga ko'maklashadi. O'qituvchilar o'z o'quvchilari, talabalari uchun murabbiy va namuna bo'lib xizmat qiladilar. Ular o'quvchi va talabalarga muammolarni hal qilishda ongli qarorlar qabul qilishda yordam berishi, qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishni ta'minlaydi. O'qituvchilar o'z harakatlari va so'zlari orqali o'z qaramog'idagilarning xarakterini ilhomlantiradi va shakllantiradi. Jumladan:

- Bolani sevishi;
- Bolaning sog'lig'ini saqlash va mustahkamlashi.
- Aqliy qobiliyatini o'stirishi.
- Milliy qadriyatimiz va ma'naviyatimizning g'oyaviy-aqliy tamoyillariga mos keluvchi e'tiqod va qarashlarini tarkib toptirish.
- Ona vatanga muhabbatini, ijtimoiy faollikni shakllantirish.
- Yosh avlodda o'rtoqlik, do'stlik hissini halollik va mehnatsevarlikni tarkib toptirish.

O'qituvchilar jamiyatning kelajagini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarni nafaqat ilmiy, balki ijtimoiy jihatdan ham yetuk qilib tayyorlaydilar. Ushbu jarayon natijasida jamiyatda bilimli, faol va ongli fuqarolar paydo bo'ladi. O'qituvchilarning mehnati tufayli jamiyatda ijtimoiy tenglik, taraqqiyot va barqarorlik ta'minlanadi. Ular yosh avlodga bilim va ko'nikmalar berib, ularni kelajakdagi murakkab

vaziyatlarga tayyorlaydi, jamiyatning intellektual salohiyatini oshiradi. Jamiyat gullab-yashnagan davrda o'qituvchiga e'tibor yuksak bo'ladi yoki uning mavqei ko'tarilgani uchun jamiyat rivoj topadi. Shu sababli, o'qituvchilarning malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash ishi davlat va jamoatchilikning diqqat markazida. O'qituvchilar tenglik, xilma-xillik va inklyuzivlik qadriyatlarini targ'ib qilish orqali ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshirish qudratiga ega. Ular o'quvchilar farqlarini hurmat qilishni, adolatsizlikka qarshi turishni va hamdardlikni qabul qilishni o'rganadigan xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratadilar. O'qituvchilar hamjamiyat va daxldorlik tuyg'usini tarbiyalash orqali yanada uyg'un jamiyatga hissa qo'shadilar.

O'qituvchilar nafaqat o'quvchilarning bilim olishiga, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Ular o'quvchilarni o'z-o'zini boshqarish, muammolarni hal qilish, jamoa bilan ishlash kabi muhim ko'nikmalarga o'rgatadi. Shu orqali o'quvchilar hayotda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan qobiliyatlarni shakllantiradi. Bundan tashqari, o'qituvchilar o'zlarining shaxsiy namunasi orqali o'quvchilarga liderlik, qat'iyatlilik va halollik kabi fazilatlarni o'rgatadi. Kelajak avlodlar posboni sifatida qaraydigan bo'lsak, ertangi kunimizni yorug'lik bilan shakllantirish kaliti o'qituvchilardadir. Ular o'quvchilarni, talabalarni mas'uliyatli fuqarolar, tanqidiy fikrlaydigan va mehr-shafqatli shaxs bo'lishi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar va qadriyatlar bilan jihozlaydi. Yoshlar ongini tarbiyalash orqali o'qituvchilar barqaror va farovon jamiyatga poydevor qo'yadilar. Yosh avlodni kerakli bilim, malaka, ko'nikmalardan xabardor qilish uchun o'qituvchi nutq madaniyatiga ega bo'lishi va uning nutqi quyidagi xususiyatlarda aks etya olishi kerak.

10. Nutqning aniqligi, ravonligi, ma'noliligi.

11. Nutqning jozibaligi.

12. Nutqning yoqimlilik.

13. Nutqni ta'sirchanligi.

14. Nutqning sofliigi (uning turli sheva so'zlaridan xoli bo'lib), faqat adabiy tilda ifoda etish, jargon (muayyan kasb yoki soha mutaxassislarga xos so'zlar), varvarizm (muayyan millat tilida bayon etiladigan nutqqa o'zga millatlarga xos so'zlarning o'rinsiz qo'llanilishi), vulgarizm (harakat qilish, so'kishda qo'llaniladigan so'zlar) hamda kontselyarizm (o'rinli bo'lmagan vaziyatlarda rasmiy nutqda so'zlash) so'zlaridan xoli bo'lishi va pedagogning nutqi sodda, ravon va tushunarli bo'lishi kerak.

O'qituvchi xamma shogirtlarini sevishi, ularni xarakterlarini bilishi, yoshi, qiziqishi asosida kreativ yondoshishi, muloqat madaniyatini juda puxta o'zlashtirishi, kundan-kunga zamon talabini xisobga olib qiziqarli mashg'ulotlar o'tishi va shunga o'xshash ijobiy

talablarni egallashi kerak. Buning uchun doimo o'qituvchi zamon talabi asosida o'z ustida izlanishi kerak.

Xulosa qilib aytilganda o'qituvchilarning jamiyatda tutgan o'rni juda muhim va keng qamrovli. Ular yosh avlodlarga bilim berish, tarbiyalash, jamiyatni rivojlantirish va shaxsiy taraqqiyotga ko'maklashish orqali pedagoglik faoliyatini boshqaradi. O'qituvchilarni qadrlash va ularning mehnatini e'tirof etish, jamiyatning taraqqiyotiga xizmat qiladi. O'qituvchi mehnati orqali yosh avlodni tayyorlash, ularning yuksak ma'naviy va ilmiy salohiyatga ega bo'lishiga hissa qo'shish – har bir jamiyatning asosiy vazifalaridan biridir. O'qituvchilar o'zlarining fidoyiliklari va ishtiyoqlari orqali kelajak avlodning ongi va qalbini shakllantiradilar, butun jamiyatga doimiy ta'sir ko'rsatadilar. Keling, barcha uchun yaxshiroq dunyoni qurishda o'qituvchilarning bebaho hissasini tan olaylik va qadrlaylik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent 2023yil
2. Mavlonova R, To'raeva O, va boshqalar. Pedagogika . Toshkent. “O'qituvchi” 2008y. b- 496.
3. Mavrulov A. Ma'naviy barkamol inson tarbiyasi . Toshkent. “O'zbekiston” 2008y. b-80.
4. Raxmatova X.A. Pedagogik diagnostika va korreksiya darslik. Toshkent, 2021, 229 b.
5. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. – T.: “IQTISOD-MOLIYA” 2009, b-270.
6. Hashimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. – T.: “Milliy kutubxona” nashriyoti, 2005. – 12-13 betlar. 209bet.
7. Qambarov M.M. Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kompetentlik komponentlarini shakllantirish // NamDU Ilmiy axborotnomasi -Namangan, 2021-y. №11. B.681-686.
8. Qambarov M.M. Bo'lajak o'qituvchilarda media kompetentlikni rivojlantirishning pedagogikasoslari // NamDU Ilmiy axborotnomasi. -Namangan, 2021-y. №12. – B.693-697.